

DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENT

Havforskningsinstituttet

Deres ref

Vår ref
16/6515

Dato
..

Statsbudsjettet 2017: Tildelingsbrev til Havforskningsinstituttet

1. Innledning	1
2. Regjeringens langsiktige mål og strategier	2
3. Mål og prioriteringer i 2017.....	2
4. Føringer og oppdrag i 2017	6
5. Styringsdialog gjennom året.....	10
6. Budsjettvedtak og fullmakter for 2017	10
Vedlegg 1: Styringsparametere og rapporteringskrav	13
Vedlegg 2: Styringskalenderen for 2017	17
Vedlegg 3: fullmakter 2017	21
Vedlegg 4: Registreringsskjema for tilstandsrapportering – kjønn og mangfold.....	22

1. INNLEDNING

Nærings- og fiskeridepartementet viser til Innst. 12 S (2016–2017) og Prop. 1 S (2016–2017) for Nærings- og fiskeridepartementet og meddeler med dette Stortingets budsjettvedtak og departementets styringssignaler for Havforskningsinstituttet i 2017.

Tildelingsbrevet fastsetter mål, prioriteringer og resultatkrav for Havforskningsinstituttet i 2017. Brevet gir også enkelte faglige føringer og spesifiserer konkrete oppdrag

med leveranse i 2017, men gir ikke en uttømmende oversikt over etatens oppgaver. Etatens myndighet, ansvar og faste oppgaver framgår av hovedinstruksen for styringen av Havforskningsinstituttet, fastsatt 24. juni 2014.

Departementet tar forbehold om at etaten innenfor gjeldende budsjettrammer kan bli pålagt enkelte oppgaver i tillegg til de som er beskrevet i dette brevet. I slike tilfeller skal det sendes tillegg til tildelingsbrev.

2. REGJERINGENS LANGSIKTIGE MÅL OG STRATEGIER

Regjeringen ønsker en forutsigbar vekst i fiskeri- og havbruksnæringene. Dette krever ny viten og ny teknologi som både bidrar til god konkurransekraft og til å løse miljø- og bærekraftsutfordringer. I Meld. St. 7 (2014-2015) Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015-2024 vektlegges behovet for en langsiktig kunnskapssatsing som skal bidra til rent hav og sunn og trygg sjømat. I Masterplan for marin forskning (2015) konkretiseres det marine kunnskaps behovet ytterligere. Masterplanen legger opp til en bredere og dypere kunnskapsinnhenting. Dypere i form av økt kunnskap til grunn for fiskeri- og havbruksvirksomhet, og bredere i form av bedre kunnskapsgrunnlag for nye marine næringer. Økt utnyttelse av eksisterende og nye ressurser er tema i regjeringens Bioøkonomistrategi (2016), herunder utvikling av grunnlag for mesopelagisk fiske. Meld. St. 16 (2014-2015) Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett og Meld. St. 20 (2015–2016) - Noregs fiskeriavtaler for 2016 og fisket etter avtalane i 2014 og 2015 utgjør et viktig grunnlag for Havforskningsinstituttets arbeid både på kort og lang sikt. Regjeringen har også varslet at det i løpet av våren 2017 skal legges frem en havstrategi, og en melding til Stortinget om havet i utenriks- og utviklingspolitikken. Dokumentene vil være relevante for Havforskningsinstituttet. Brexit medfører en betydelig endring av fiskeriforvaltningen i Nordøst-Atlanteren. Dette vil få betydning for fellesforvaltningen med EU i Nordsjøen og kyststatsforhandlingene, og der tilhørende kunnskapsbehov.

3. MÅL OG PRIORITERINGER I 2017

3.1 Mål

Hovedmål

Havforskningsinstituttet skal være en ledende leverandør av kunnskap og råd for bærekraftig forvaltning av ressursene og miljøet i de marine økosystemene.

Delmål

1. Samle, forvalte og tilgjengeliggjøre data om marine økosystemer
2. Levere internasjonalt ledende forskning
3. Levere forskningsbaserte råd og tjenester

- ***Samle, forvalte og tilgjengeliggjøre data om marine økosystemer***

Havforskningsinstituttet skal sørge for nødvendig kartlegging og overvåking av marine ressurser og marint miljø på havet og langs kysten, som grunnlag for forskning og rådgiving. Instituttet har videre et hovedansvar for å samle, forvalte og gjøre tilgjengelig alle nasjonale marine data. Havforskningsinstituttets overvåking må dimensjoneres ut fra instituttets forsknings- og rådgivningsoppdrag for Nærings- og fiskeridepartementet og tilhørende forvaltning. Instituttet skal utarbeide planer for datainnsamling og bearbeiding innen alle relevante områder.

Instituttets overvåkingsserier må i tilstrekkelig grad kunne fange opp viktige økologiske endringer i havet og kystsonen. Det forventes at Havforskningsinstituttet fortsetter å utvikle det internasjonale samarbeidet knyttet til overvåking i våre viktigste havområder, spesielt gjennom Det internasjonale råd for havforskning (ICES).

Havforskningsinstituttet må gjennomføre forskningstokt for bestandsundersøkelser når dette er nødvendig for rådgivingen for kommersielt viktige bestander. Innrettingen av overvåkingen av rømt oppdrettsfisk i vassdrag og lakselus på villfisk skal skje i dialog med Nærings- og fiskeridepartementet og Fiskeridirektoratet, og innrettingen av overvåkingen av lakselus skal skje i dialog med Mattilsynet.

Det forventes forbedrede resultater i forvaltning og tilgjengeliggjøring av marine data. I tillegg må arbeidet med å optimalisere og effektivisere datatilgangen gis tilstrekkelig prioritet.

- ***Levere internasjonalt ledende forskning***

Det er et mål at Havforskningsinstituttets forskning har høy vitenskapelig kvalitet og er internasjonalt ledende på instituttets kjerneområder. Forskingen ved instituttet skal bidra til å utvikle det vitenskapelige grunnlaget for instituttets råd.

Både énbestands- og flerbestandsrådgiving krever at metodikk for mengdemåling og bestandsberegning utvikles og forbedres. Forskingen på marine ressurser må sikre gode modeller for bestandsberegning, inkludert studier som kan forklare variasjoner i fiskebestanders utvikling. Det er viktig at forskningen bidrar til å optimalisere overvåking, øvrig datatilfang og modellering, slik at usikkerheten i bestandsestimeringen blir så lav som mulig. Havforskningsinstituttet skal videre legge vekt på å øke kunnskapen om hvordan økosystemene endres som følge av klimavariasjoner og andre ytre påvirkninger.

En viktig del av det faglige grunnlaget for havbruksforvaltningens beslutninger er knyttet til rømt oppdrettsfisk og lakselus. Det er også behov for økt kunnskap om hvorvidt utbredelse og reproduksjon for viltlevende marine bestander påvirkes av havbruksvirksomhet. I tillegg er det viktig å styrke grunnlaget for lokalisering av oppdrettsanlegg, herunder kartfesting av gyte- og oppvekstområder for marine bestander, samt å videreutvikle metodikk for å måle miljøeffekter av havbruk. Havforskningsinstituttet skal arbeide for å bedre forvaltningens kunnskapsgrunnlag på disse områdene.

- **Levere forskningsbaserte råd og tjenester**

Instituttet skal levere råd til forvaltningen basert på beste tilgjengelige kunnskap. Overvåking, kartleggingsarbeid og forskning danner grunnlaget for rådgivingen. Forvaltningsrådene bør utvikles gjennom samarbeid i internasjonale og nasjonale fora. Instituttet skal ha gode rutiner for kvalitetssikring av råd til forvaltningen og tydelig kommunisere graden av usikkerhet i det vitenskapelige grunnlaget for rådene. Havforskningsinstituttet skal også bygge opp under ICES sin rådgivning på akvakultur.

Vurdering av bestandssituasjon og utvikling av kvoteråd er en kjerneoppgave for instituttet. Forsknings- og overvåkingsaktiviteten på de sentrale fiskebestandene skal tilpasses behovene for rådgiving for bærekraftig høsting. Det forventes at kunnskapsgrunnlaget opprettholdes på de kommersielt viktigste bestandene, og at grunnlaget utvides og styrkes i samsvar med potensialet og kommersiell interesse for høsting av andre arter. Arbeidet med å videreutvikle økosystembasert rådgiving og kunnskapen om interaksjonene mellom ulike bestander gjennom ICES skal prioriteres høyt. Rådgivingen om høsting av marine ressurser skal i størst mulig grad være basert på forvaltningsmål og forvaltningsstrategier, der det legges vekt på økosystemenes tilstand, føre-var-prinsippet, risikovurderinger og å opprettholde biologisk mangfold. Det må også kunne gis råd for kommersielt marginale bestander ut fra overvåkingsdata og best tilgjengelig kunnskap. Enkelte marginale bestander er særlig prioritert gjennom arbeidet med oppfølging av forvaltningsprinsippet i havressursloven.

Den andre kjerneoppgaven innenfor rådgiving er å levere råd til forvaltningen om miljøeffekter av akvakultur, fiskevelferd og enkelte områder innenfor fiskehelse. Havforskningsinstituttet skal bidra til å sikre det faglige grunnlaget for havbruksforvaltningens beslutninger, slik at potensialet for økt sjømatproduksjon fra havbruk kan realiseres. Instituttet skal på anmodning fra tildelingsmyndighetene for akvakulturtillatelse, gi kunnskapsstøtte ved deres behandling av søknader om tillatelse til akvakultur og havbeite.

Den tredje kjerneoppgaven innenfor rådgiving er å gi råd om konsekvenser av eventuelle endringer i miljøtilstand i fjordsystemene, på kysten og i havområdene. Instituttet må kunne vurdere konsekvenser for det marine miljøet av ulik aktivitet, som olje- og gassutvinning, mineralutvinning på sjøbunnen, alternative energikilder, masseuttak, deponering fra gruvedrift og håndtering av miljøfarlige vrak og installasjoner med mer.

All kunnskapsstøtte, referansefunksjoner og faglig beredskap for Mattilsynet og Fiskeridirektoratet skal ytes med grunnlag i tildelingen til Havforskningsinstituttet. Instituttet bør så langt det er hensiktsmessig inngå nærmere avtaler med Fiskeridirektoratet og Mattilsynet om den forvaltningstøtten som skal ytes innenfor rammene som gis fra departementet.

- **Effektiv ressursbruk mv.**

Havforskningsinstituttet har ansvaret for en betydelig andel av nasjonal infrastruktur knyttet til marin overvåking, forskning og formidling. Det pålegger derfor instituttet et særlig ansvar å sørge for koordinering og effektiv bruk av infrastruktur og data. Instituttet skal ha et langsiktig perspektiv på sin planlegging og aktivt benytte sine regnskaper og sine budsjettfullmakter i dette arbeidet. Instituttet skal ha følgende ambisjoner for effektiv ressursbruk mv.:

- Infrastruktur på sjø og land skal utnyttes kostnadseffektivt og tilfredsstillende myndighetskrav.
- Instituttet skal utnytte mulighetene som ligger i å nyttiggjøre datamateriale fra fiskeflåten, akvakulturnæringen og øvrige eksterne kilder, herunder bidra til at det samles inn relevante data.
- Instituttet skal sørge for god og tilpasset formidling av forskningsresultater.
- Instituttet skal ha en målrettet kompetanseforvaltning og bidra til rekruttering av forskere, og studenter innen høyere utdanning, innenfor alle sine fagområder (inkludert IKT, administrasjon mv.).
- Instituttet skal benytte den samlede kompetanse og infrastruktur innen marin overvåking og forskning som grunnlag for best mulig kostnadseffektiv måloppnåelse. Dette gjelder også kompetanse og infrastruktur som brukes nasjonalt og internasjonalt.

Styringsparametere og rapporteringskrav følger i vedlegg 1.

3.2 Prioriteringer 2017

Utviklingen av marint næringsliv og endringer i det marine miljø krever økt kunnskap og rådgivning fra instituttet. Det er viktig at kjerneoppgaver innenfor fiskeri og havbruk prioriteres i 2017, og at det utvikles kunnskap som kan fremme nye marine næringer.

Havforskningsinstituttet skal:

- følge opp og videreutvikle det naturvitenskapelige grunnlaget i forvaltningsregimene for havbruk. Arbeidet skal skje i samarbeid med øvrige involverte institusjoner.
- trappe opp innsatsen på ressursforskning, herunder forbedre bestandsestimeringen for de kommersielt viktigste bestandene, samt innhente kunnskap og utvikle modeller som kan bidra til større grad av flerbestandsforvaltning
- bidra til bedre kartfesting av gyte- og oppvekstområder for kystnære fiskebestander, som følge av økt behov for områdereguleringer i fiskeriene og for å styrke kunnskapsgrunnlaget for lokalisering av oppdrettslokaliteter
- prioritere arbeidet med kartlegging og analyser i Nordsjøen jf. Brexit og behov for kunnskap i framtidige forhandlinger
- fortsette utviklingen av instituttets organisasjon slik at den kan møte framtidens behov for kunnskap og tilpasningsdyktighet/fleksibilitet

- sørge for at data og kunnskap som samles inn og utvikles formidles raskere til aktuelle brukere
- bidra til god utvikling, effektiv drift og bruk av forskningsinfrastruktur, bl.a. ved å:
 - iverksette bygging av nytt kystgående forskningsfartøy og oppgradere eksisterende fartøy
 - arbeide med ferdigstilling av det isgående forskningsfartøyet
 - følge opp arbeidet med KVU – marine forskningsmiljøer i Bergen
 - videreutvikle samarbeid om ulike typer laboratorier og forskningsstasjoner
 - videreutvikle samarbeid om fartøy og utstyrsbruk
 - videreutvikle administrative/IKT- systemer og rutiner

Sammenlignet med saldert budsjett for 2016 er tildelingen til Havforskningsinstituttet i 2017 styrket med 11,5 mill. kroner på kap. 925, post 01. Av den økte bevilgningen skal 6,5 mill. kroner gå til overvåking av lakselus, 2 mill. kroner til styrket bestandsforskning og 3 mill. kroner til arbeidet i Blue Forest Network. Bevilgningen på kap. 925, post 22 er økt med 22,1 mill. kroner gjennom inntekter fra fiskeriforskningsavgiften. I tillegg er det avsatt 100 mill. kroner over instituttets budsjett fra tiltakspakken for sysselsetting; 25 mill. kroner til vedlikehold av fartøy over Kap 926 Post 01 og 75 mill. kroner til bygging av nytt kystgående forskningsfartøy over Kap 926 Post 45. I likhet med andre etater gjennomføres det avbyråkratiserings- og effektiviseringstiltak tilsvarende 0,8 pst. av driftsbevilgningen, noe som utgjør om lag 8 mill. kr i 2017.

4. FØRINGER OG OPPDRAG I 2017

4.1 *Samle, forvalte og tilgjengeliggjøre data om marine økosystemer*

- Havforskningsinstituttet skal på oppdrag fra Fiskeridirektoratet koordinere overvåkingen av innslaget av rømt oppdrettsfisk.
- Havforskningsinstituttet skal på oppdrag fra Mattilsynet koordinere overvåkingen av forekomst av lakselus på viltlevende laksefisk.
- Havforskningsinstituttet skal gjennomføre forskningstokt for bestandsundersøkelser av kommersielt viktige bestander når det er nødvendig for å kunne levere råd av god kvalitet.
- Havforskningsinstituttet skal øke anvendelsen av datamateriale fra fiskeflåten for å etablere indekser som over tid synliggjør bestandsutviklingen for ikke-kvoteregulerte bestander som høstes kommersielt.
- Havforskningsinstituttet skal styrke datagrunnlaget til grunn for nye marine næringer, herunder innen akvakultur og høsting på lavere trofisk nivå.
- Instituttets aktivitet i Mareano-programmet skal videreføres på samme nivå som i 2016, hvilket innebærer at 39,5 mill. kroner skal anvendes til dette formålet i 2017.

4.2 Levere internasjonalt ledende forskning

- Styrke forskning som optimaliserer overvåking, øvrig datatilfang og modellering, for å redusere usikkerheten i bestandsestimeringer.
- Øke kunnskapen om viktige endringer i økosystemer og bestanders utbredelse.
- Styrke forskningen på arter på lavere trofisk nivå. Herunder mesopelagisk fisk, dy-replankton, tare mv., og særlig disse artenes betydning for andre arter og produkti-viteten i økosystemet.
- Styrke havbruksforskningen for å bedre kunnskapsgrunnlaget for oppfølging av Meld. St. 16 (2014-2015), herunder forskning på miljøeffekter av havbruk. Viktige tema her er hvorvidt utbredelse og reproduksjon hos villevende marine bestander påvirkes av havbruksvirksomheten, samt i hvilken grad bruken av avlusningsmidler kan påvirke andre villevende organismer.

4.3 Levere forskningsbaserte råd og tjenester

Havbruk

- Havforskningsinstituttet skal i 2016 prioritere faglig arbeid som understøtter må-lene regjeringen har presentert i Meld. St. 16(2014-2015).
- Fortsette å bistå Fiskeridirektoratet i å oppklare rømminger og gi råd om tiltak som reduserer de økologiske effektene av rømming.
- I samarbeid med andre relevante fagmiljø, utvikle metoder for overvåking og vurde-ring av utslipp fra oppdrettsanlegg på større områder enn det som dekkes av da-gens MOM-undersøkelser, ut i fra de føringer som ble gitt i Meld. St. 16 (2014-2015).
- I samarbeid med NINA, forestå klassifisering av laksebestander etter kvalitetsnorm for villaks, herunder videreføre arbeidet med å utvikle og kvalitetssikre metoder for å måle genetisk interaksjon mellom oppdrettslaks og villaks, og økologiske konse-kvenser av slik interaksjon.

Marine bestander og økosystem

- Vurdere kommersielle bestander og gi kvoteråd eller råd om forvaltningstiltak ba-sert på særskilte bestandsundersøkelser eller best tilgjengelig kunnskap.
- Redusere usikkerheten i bestandsestimeringen av de kommersielt viktigste bestan-dene.
- Forbedre rådgivingen for kystsonen, gjennom økt forståelse av sammenhenger i økosystemene i kyst- og fjordområder, en bedre kartlegging av ulike bestanders gyte- og oppvekstområder og hvordan teknologiutviklingen/fangsteffektiviteten på-virker mangfoldet og produktiviteten i kystnære områder.
- Forbedre rådgivningen for høsting på lavere trofisk nivå.
- Delta i nettverket Norwegian Blue Forest Network med ressurser som samlet sett tilsvarer 3,8 mill. kr.
- Ha oppmerksomhet på økologisk risiko knyttet til introduserte arter, herunder følge opp prosjektet knyttet til stillehavsøsters under Nordisk ministerråd.

4.4 Effektiv ressursbruk mv.

For å sikre best mulig måloppnåelse og effektiv ressursbruk må instituttet kontinuerlig utvikle sin strategi for organisering av kompetanse, infrastruktur og teknologiutvikling innenfor eksisterende rammebetingelser. Områder som skal prioriteres i 2017 er:

- Oppfølging av Havforskningsinstituttet rapport nr 17-2015, jf. oppdrag fra departementet av 24.11.2014:
 - Ferdigstille arbeidet med en strategi for videreutvikling av et overvåkingsnettverk i kystområder.
 - Iverksette bygging av nytt kystgående forskningsfartøy. Dette innebærer involvering av aktuelle brukere og oppfølging av anskaffelsen. Anskaffelsen er en del av regjeringens omstillingstiltak og iverksettes raskt og forsvarlig.
 - videreutvikle samarbeidet om fartøy og utstyrsbruk med andre aktører.
- Sørge for raskere formidling av data og kunnskap til aktuelle brukere. Videreføre IKT-satsingen på digitalisering og effektive dataløyper mv.
- Effektiv bruk av forskningsstasjoner. Videreutvikle bruken av bestillingsportal for bruk av forskningsstasjoner. I lys av utnyttelsesgrad og utviklingen av instituttets samlede oppgaver og ressurser, skal framtidige behov for forskningsstasjoner vurderes innen 1. august 2017.
- Rapportere på realisering av samarbeids- og effektiviseringsområder (laboratorier, arkiv, IKT, innkjøp mv.) med andre virksomheter innen 1. august 2017.
- Gjennomføre brukerundersøkelse knyttet til måloppnåelse for sin virksomhet innen 1. april 2017.
- Nærings- og fiskeridepartementet har igangsatt en konseptvalgutredning om lokalisering av marine FoU-virksomheter i Bergen. Etaten må bidra i det videre arbeidet med relevant oppfølging av utredningen i 2017.
- JPI Oceans er et viktig tiltak for å styrke det langsiktige forsknings- og utviklings-samarbeidet om marin og maritim forskning i Europa, blant annet gjennom å styrke samarbeidet om marin og maritim forskning. Vi ber om at Havforskningsinstituttet fortsetter dialogen med sekretariatet i JPI Oceans om prosjektaktivitet med sikte på deltagelse.
- Instituttet skal følge opp planen for forbedring av etterlevelse av anskaffelsesregelverket jf. Riksrevisjonens merknader i Dok 1 for 2014. Instituttet skal utarbeide en plan for å forbedre informasjonssikkerheten i tråd med Riksrevisjonens merknader i Dok 1 for 2015. Planen utvikles i samråd med departementet og oversendes innen 1. mars 2017.

4.5 Digitalisering og effektivisering

Havforskningsinstituttet skal arbeide systematisk med å utnytte tildelte ressurser bedre og øke produktiviteten. Digitalisering av arbeidsprosesser og tjenester (digitalt førstevalg) er et sentralt virkemiddel i dette arbeidet, sammen med f.eks. omorganisering, prosessforbedring og annen bruk av teknologi.

I årsrapporten skal Havforskningsinstituttet gjøre rede for iverksatte og planlagte effektiviseringstiltak. Det skal her fremgå at tiltak som inneholder digitalisering av arbeidsprosesser og tjenester er særlig vurdert. Det skal også gjøres rede for hvordan effektiviseringsgevinstene av tiltakene hentes ut, slik at de kan omdisponeres til prioriterte områder.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil sende ut et rundskriv med utdypende forklaring på hvordan fellesføringen skal forstås og hvordan virksomhetenes resultater skal gjengis i årsrapportene.

4.6 Samfunnssikkerhet og beredskap

Havforskningsinstituttet skal ha etablert nødvendig grunnsikring for beskyttelse av verdier, og ha oppdaterte krise-/beredskapsplaner for å sikre god håndtering og kontinuitet ved uforutsette hendelser. Planene skal bygge på risikoerkjennelse, verdivurdering og skadevurdering ut fra ansvars- og arbeidsområdet.

Havforskningsinstituttet skal ha etablert rutiner for styring og kontroll med informasjonssikkerheten. Informasjonssikkerhetsarbeidet skal innrettes på en systematisk, målrettet og dokumenterbar måte, og være en integrert del av virksomhetens øvrige internkontrollrutiner. Informasjonssikkerheten skal være i samsvar med nasjonal strategi og handlingsplan. Gjeldende føringer og krav til ikt-sikkerhet skal følges opp på grunnlag av råd fra sikkerhetsmyndighetene.

Det skal gjennomføres regelmessige øvelser med bakgrunn i planverket. Øvelser skal dokumenteres og evalueres. Det skal også foretas årlig revisjon og evaluering av sikkerhetstilstanden, som legges fram for virksomhetens leder. Vi ber om at virksomheten etter anmodning fra departementet medvirker i utvikling og implementering av Nasjonalt rammeverk for digital hendelsehåndtering.

For informasjon som faller inn under sikkerhetsloven med forskrifter skal det være etablert tiltak og rutiner i henhold til dette regelverket, basert på risiko- og sårbarhetsvurderinger. Det skal regelmessig vurderes om det er aktuelt å foreslå utpeking av skjermingsverdig(e) objekt(er).

4.7 Bruk av lærlinger

Alle statlige virksomheter skal knytte til seg minst én lærling. Virksomhetene skal også hvert år vurdere om de kan øke antallet lærlinger og tilby opplæring i nye lærefag. Virksomhetene skal knytte seg til et opplæringskontor.

5. STYRINGSDIALOG GJENNOM ÅRET

Den årlige styringsdialogen mellom Nærings- og fiskeridepartementet og Havforskningsinstituttet består av følgende faste møter og hoveddokumenter:

- Departementets tildelingsbrev
- Etatsstyringsmøter
- Risikovurdering per 30.08
- Økonomirapport per 30.04 og 30.08
- Virksomhetens årsrapport
- Budsjettinnspill
- Departementets referater fra møter med virksomheten

Havforskningsinstituttet plikter å informere departementet umiddelbart ved vesentlige avvik. Med vesentlige avvik menes alvorlige forhold eller hendelser som hindrer etaten i å nå sine mål, indikasjoner på at forbruk/inntekter vil avvike vesentlig fra tildelte budsjetttrammer, og brudd på sentrale lover og regler. Etaten skal orientere departementet umiddelbart om saker med mulig mediemessig eller politisk interesse.

En styringskalender med tidspunkt for etatsstyringsmøter og frister og krav til leveranser er vedlagt.

6. BUDSJETTVEDTAK OG FULLMAKTER FOR 2017

6.1 Budsjettvedtak

For 2017 er det fattet budsjettvedtak på kap. 900, 925, 926, 3926 og 3927

Utgifter

	<i>(i 1000 kr)</i>
Kap 900	
<i>Post 78</i>	4 200
Sum kap. 900	4 200
Kap 925	
<i>Post 01</i>	494 862
<i>Post 21</i>	322 452
<i>Post 22</i>	139 200
Sum kap. 925	956 514
Kap 926	
<i>Post 01</i>	160 878
<i>Post 21</i>	82 059
<i>Post 45</i>	1 047 100
Sum kap. 926	1 290 037

Inntekter

	<i>(i 1000 kr)</i>
Kap 3925	
Post 03	331 325
Sum kap.	331 325

	<i>(i 1000 kr)</i>
Kap 3926	
Post 01	82 158
Sum kap.	82 158

Fra 2017 innføres en forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse (SPK) for de virksomhetene som ikke betaler premie i dag. De berørte virksomhetene er gjennom budsjettforslaget kompensert for anslåtte økte utgifter. For Havforskningsinstituttet utgjør dette om lag 66,6 mill kroner på post 01. Omleggingen av håndtering av pensjonspremie vil berøre Havforskningsinstituttets oppdragsvirksomhet. Næringsfiskeridepartementet vil komme tilbake til dette i eget brev. Vi viser for øvrig til rundskriv R-118/2016 fra Finansdepartementet om Budsjettering og regnskapsføring av pensjonspremie for statlige virksomheter.

Havforskningsinstituttet har ansvar for å planlegge virksomheten i 2017 slik at målene kan nås innenfor de bevilgningsrammer som er gitt i dette brevet (jf. Reglement for økonomistyring i staten § 9 og Bestemmelser om økonomistyring i staten, pkt. 2.2.).

Det følger av §5 i Stortingets bevilgningsreglement at utgiftsbevilgninger ikke kan overskrides eller brukes til andre formål enn forutsatt av Stortinget, med mindre det er gitt eksplisitt fullmakt om noe annet, jf. punkt 6.2 under.

6.2 Budsjettfullmakter

Merinntektsfullmakt

Havforskningsinstituttet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 925, post 21 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3925, post 03 og å overskride bevilgningen under kap. 926, post 21 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3926, post 01.

Merinntekter som gir grunnlag for overskridelse, skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelse som utgiftsføres på kap. 1633, post 01. Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til etterfølgende år. Bortsett fra begrensningen på 2 pst. av bevilgningen må fullmakten disponeres i samsvar med Finansdepartementets rundskriv R-110, jf. rundskrivets punkt 2.4.

Fullmakt til å overskride

Havforskningsinstituttet gis fullmakt til å overskride bevilgningene på kap. 926, post 21 og kap. 926, post 21 i forbindelse med gjennomføringen av bestemte oppdragsprosjekter, mot tilsvarende kontraktsfestede innbetalinger til disse prosjektene i 2018 under

henholdsvis kap. 925, post 03 og kap. 3926, post 01. Ved beregning av beløp som kan overføres til 2016 under nevnte utgiftsbevilgninger, skal alle ubrukke merinntekter og mindreinntekter regnes med, samt eventuell inndekning av foregående års overskridelse på posten.

6.3 Finansielt rammeverk

Det vises til Bestemmelsene om økonomistyring i staten pkt. 3.4.2. Havforskningsinstituttet skal føre periodisert virksomhetsregnskap og følge statens regnskapsstandarder (SRS), jf. nærmere retningslinjer i Finansdepartementets rundskriv R-114/2015-2 av 23.11.2015.

6.4 Tildeling

I tråd med kravene i § 7 i Reglement for økonomistyring i staten og føringene gitt i dette tildelingsbrevet, blir bevilgningene på kapitlene 900, 925, 926, 3925 og 3926 stilt til disposisjon for Havforskningsinstituttet.

Med hilsen

Arne Benjaminsen (e.f.)
ekspedisjonssjef

Stine Hammer
avdelingsdirektør

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi: Riksrevisjonen

VEDLEGG 1: STYRINGSPARAMETERE OG RAPPORTERINGSKRAV

Under følger en oversikt over styringsparametere og statistikk det skal rapporteres på i årsrapporten. I årsrapporten er det viktig at tidsserier presenteres, slik at tall fra enkelt år ikke blir stående uforklart. Styringsparametere med tilhørende krav og mål og statistikk er alene ikke tilstrekkelig for å vurdere måloppnåelse på delmål mv. Det er derfor viktig å anvende og å utfylle disse indikatorene i den kvalitative delen av rapporteringen.

Delmål 1: samle, forvalte og tilgjengeliggjøre data om marine økosystemer

<i>Styringsparameter</i>	<i>Resultatkrav</i>	<i>Mål 2017</i>
Andelen av innsamlede data som er tilgjengeliggjort for intern nedlasting (enhet %)	På sikt er ambisjonen at 90% skal være tilgjengelig	70%
Andelen av innsamlede data som er tilgjengeliggjort for ekstern nedlasting (enhet %)	På sikt er ambisjonen at 90% skal være tilgjengelig	60%
Andel av data som er tilgjengeliggjort internt 2mnd etter innsamling (enhet %)	På sikt er ambisjonen at 90% skal være tilgjengelig	70%
Andel av data som er tilgjengeliggjort eksternt 2mnd etter innsamling (enhet %)	På sikt er ambisjonen at 90% skal være tilgjengelig	60%

Delmål 2: levere internasjonalt ledende forskning

<i>Styringsparameter</i>	<i>Resultatkrav</i>	<i>Mål 2017</i>
Publikasjonspoeng	Årlig økning i publikasjonspoeng	160
Publikasjoner	Gjennomsnittlig 1,5 publikasjon pr forsker	1,25
Sampublikasjoner	Årlig økning i sampublisering	160
Siteringer	Årlig økning i antall siteringer	
Publikasjoner i høyt vitenskapelig anerkjente tidsskrifter	Årlig økning	

Delmål 3: levere forskningsbaserte råd og tjenester

<i>Styringsparameter</i>	<i>Resultatkrav</i>	<i>Mål 2017</i>
Antall offisielle råd levert på tid iht. bestilling og/eller ut fra samfunnsoppdrag	Levert på tid og i henhold til bestilling og/eller ut fra samfunnsoppdrag, og publisert på imr.no	Avgrense hva som ligger i offisielle råd, angi kvalitets-sikringsprosess, samt katalogisere råd inn mot ulike oppdragsgivere

<i>Styringsparameter</i>	<i>Resultatkrav</i>	<i>Mål 2017</i>
Andel offisielle råd som har vært kvalitetssikret i en peer review prosess (eks: ICES og/eller bygger på vitenskapelig publisert metode)	Alle offisielle råd skal være utført og dokumentert i henhold til en beskrevet kvalitetssikret prosess	Etablere en oversikt over kvalitetssikringsprosessene som brukes ved utvikling av ulike typer offisielle råd
Antall nasjonale og internasjonale fora der Havforskningsinstituttet deltar	Deltagelse i de viktigste nasjonale og internasjonale fora som er viktig for Havforskningsinstituttets samfunnsoppdrag	Etablere en katalog over hvilke fora Havforskningsinstituttet deltar i, samt utvikle ny strategi for å prioritere deltagelse i ulike fora
Innretning på eksterne oppdrag	Eksterne oppdrag skal støtte opp under mål/opp-gaver i TB og hovedinstruks.	Som krav. Det utformes et vedlegg til årsrapporten som er en kort beskrivelse av type oppdrag og omfang (Kr).

Statistikk:

- Omfanget (timer) av ulike typer rådgivningsoppdrag fordelt på oppdragsgiver

Effektiv ressursbruk mv.

<i>Styringsparameter</i>	<i>Resultatkrav</i>	<i>Mål 2017</i>
Utnyttelsesgrad fartøy	250/180 døgn	250 døgn for havgående fartøyer. Kystfartøyer 180 dager.
Utnyttelsesgrad stasjonsfasiliteter (i sesongen for relevante arter)	65% av tilgjengelig tid	65% av tilgjengelig tid
Utnyttelsesgrad øvrig forskningsutstyr, lab mv.	80% av tilgjengelig tid	80% av tilgjengelig tid
Feil som har medført driftsstans og tap av verdier/manglende måloppnåelse.	Færrest mulig feil som medfører driftsstans og tap av verdier/manglende måloppnåelse.	Målet er det samme som resultatkravet
Utnyttelse av vitenskapelig kapasitet	Måltall	100% av måltall

Statistikk:

- Opprettholdelsesgrad
- Bevilgningsandel
- Utvikling i sentrale kostnadselementer (lønn, toktgodtgjørelser, infrastruktur mv.)

God og tilpasset formidling

<i>Styringsparameter</i>	<i>Resultatkrav</i>	<i>Mål 2017</i>
Troverdighet – indikator hentes fra målinger hvert andre år (PR-barometer Samfunn)	Meget god troverdighet/faglig legitimitet.	Målet er det samme som resultatkravet
Antall oppslag i media – statistikk fra Retriever (medieovervåkning)	Årlig økning i oppslag.	4700
Rapportering til Språkrådet	Iht. rådets krav. 25%	20%

Statistikk:

- Øvrig publisering og formidling (NIFU-statistikk), tidsserie på fem år

<i>Kategori</i>	<i>Antall</i>
Fagbøker, lærebøker eller andre selvstendige utgivelser	
Kapitler eller artikler i fagbøker, lærebøker, konferanserapporter ("proceedings"), fagtidsskrifter	
Rapporter i egen rapportserie	
Rapporter i ekstern rapportserie	
Rapporter til oppdragsgivere (konfidensielle sluttrapporter)	
Foredrag/framleggelse av paper/poster	
Populærvitenskapelige artikler og foredrag	
Ledere, kommentarer, anmeldelser, kronikker o.l. publisert i tidsskrift, dagspresse	

Målrettet kompetanseforvaltning

<i>Styringsparameter</i>	<i>Resultatkrav</i>	<i>Mål 2017</i>
Antall dr.grader pr år	10	10
Antall post.doc pr år	20	20
Kompetanseplaner med vurdering.	Kvalitativ vurdering	I henhold til plan.
Antall lærlinger	Øke bruken ift. 2015	+2

Kvalitet, administrative systemer mv.

<i>Styringsparameter</i>	<i>Resultatkrav</i>	<i>Mål 2017</i>
Revisjonsanmerkninger	Ingen alvorlige revisjonsanmerkninger	Ingen modifisert revisjonsanmerkninger
Risiko og sårbarhetsanalyser viser akseptabelt kvalitets og risikonivå. Basert på - Eksternrevisjon	Hele virksomheten er risikovurdert og funnet tilfredsstillende på lang sikt.	Ingen områder er langvarig klassifisert som høy risiko. (mer enn 12 mnd)

<i>Styringsparameter</i>	<i>Resultatkrav</i>	<i>Mål 2017</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Internkontroll - Internrevisjon 		
Opprettholde en akseptabel miljøstandard	Sertifisering av de deler av virksomheten hvor det er relevant.	Målet er å opprettholde eksisterende sertifisering som miljøfyrtårn. Fartøyene sertifiseres etter ISO 1401.
Resultater fra brukerundersøkelse	Gjennomføres annet hvert år	Gjennomføre en brukerundersøkelser innen 1. april 2017.

VEDLEGG 2: STYRINGSKALENDEREN FOR 2017

Leveranser og etatsmøter 2017

Mnd.	Dato	Aktivitet	Mnd.	Dato	Aktivitet
Jan.	Medio jan. - medio feb.	Avslutning statsregnskap 2016	Juli		
Feb.		Avslutning statsregnskap 2016	Aug.	1. aug. 1. aug.	Vurdering av framtidige behov for forskningsstasjoner gjennomført. Rapportering på realisering av effektiviseringsområder gjennomført.
Mars	1. mars* Ca 1. mars** 1. mars 15. mars:	Årsrapport 2016 Ev. innspill til revidert budsjett 2017 Oppfølgingsplan IKT-sikkerhet Budsjettforslag 2018	Sept.	20. sept.: 20. sept.:	Risikovurdering pr 31. aug. Status økonomi per 31.aug., og ev. innspill endringsproposisjon høstsesjon 2017
April	1. april	Brukerundersøkelse gjennomført	Okt.	Okt. - nov. 23. okt.	Dialog om tildelingsbrev for 2018 Etatsmøte høst
Mai	15. mai 22. mai	Etatsmøte vår Tertialrapport økonomi per 30. april	Nov.	1. nov.	Innspill til store satsinger 2019
Juni		Kontrakts samtale med etatsleder	Des.	31. des.	Tildelingsbrev for 2018

*Frist for årsrapport for 2017 er 1. mars 2018.

**Departementet vil komme tilbake til nøyaktig frist for innspill til RNB.

Krav til leveranser

Avslutning av statsregnskapet for 2016

Frister og krav til leveranser ved avslutning av statsregnskapet for 2016 er meddelt i eget brev av 25.11.2016 (vår ref: [15/376]).

Årsrapport

Årsrapporten med årsregnskap for 2016 skal følge felles mal for statlige årsrapporter og anbefalingene Direktoratet for økonomistyring (DFØ) har til innhold og utforming, med mindre noe annet er eksplisitt avtalt i etatsstyringsdialogen. Se dfo.no/no/Styring/Arvsrapport.

Virksomheten skal rapportere om status for arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i årsrapporten. I rapporten for 2016 ber vi spesielt om en status for hvordan fire tiltaksområder i handlingsplanen for informasjonssikkerhet er fulgt opp. Vi ber også virksomheten medvirke ved rapportering om sikkerhetstilstanden, sikkerhetsstyring og gjennomførte øvelser i regi av Justis- og beredskapsdepartementet.

Vi ber om at det vedlagte skjemaet for rapportering om kjønn og mangfold benyttes i virksomhetens rapportering om likestilling.

Eventuelle innspill til revidert budsjett - Omdisponeringer og tilleggsbevilgninger vårsesjon 2017

I løpet av våren legger regjeringen fram en proposisjon om omprioriteringer og tilleggsbevilgninger på statsbudsjettet. Det skal i hovedsak bare fremmes forslag om tillegg som er begrunnet i uforutsette forhold. Dersom etaten har innspill til saker som bør fremmes, ber departementet om at det for hvert enkelt forslag går fram:

- Kort beskrivelse av hva forslaget gjelder og begrunnelse. (F.eks om forslaget gjelder paralleljustering, omdisponering eller utgifts-/inntektsendring.)
- Beløp per kap./post som forslaget vedrører.
- For eventuelle innspill om utgiftsøkninger, skal det gå fram hvilke tiltak som er gjennomført for å begrense utgiftene.

Budsjettforslag 2018

Budsjettforslaget skal vise hvordan etaten vil prioritere sine ressurser det kommende året, gitt at bevilgningen videreføres på nivå med inneværende år (justert for 0,5 % avbyråkratiserings- og effektiviseringskutt). Innspillet vil danne grunnlag for diskusjon av etatens strategiske planer i styringsdialogen og for departementets arbeid med Prop. 1 S. Budsjettproposisjonen skal i tillegg til å fremme forslag til bevilgning på kapittel og post tydelig formidle hovedprioriteringene for den enkelte virksomhet.

Budsjettforslaget skal ta utgangspunkt i virksomhetens fastsatte mål, strategier og gjeldende budsjettamme og inneholde følgende:

1. Omtale av hovedprioriteringer for 2018. Hovedprioriteringer skal angi hva som er de 1-3 viktigste områdene som etaten skal ha oppmerksomhet på i 2018.
2. Omtale av oppgaver som foreslås prioritert ned på kort eller lang sikt, for å frigjøre ressurser til høyere prioriterte oppgaver, og konsekvensene av dette.
3. Oversikt over utgifter per virksomhetsområde/hovedområde for årene 2016 (regnskapstall), 2017 (gjeldende budsjett) og 2018 (gitt dagens ramme).

I tillegg skal etaten spesifisere driftsutgiftene for 2017 (01-posten) på underpost 01.1 Lønn og godtgjørelser og 01.2 Varer og tjenester.

Nærmere om investeringer

Departementet ber etaten redegjøre for investeringer som etaten planlegger å gjennomføre innenfor gjeldende budsjett, med inndekning over flere år. Redegjørelsen skal inneholde en vurdering av tiltakets nytte, opplysninger om samlet investeringsbehov og fordeling av utgifter over år. Dette kan for eksempel gjelde mindre byggeprosjekter uten husleie-kompensasjon, eller IKT-investeringer. Departementet minner om at IKT-investeringer skal være i henhold til digitaliseringsrundskrivet (H-09/2016) fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) forvalter en medfinansieringsordning for digitaliseringsprosjekt.

Risikovurdering

Etaten skal vurdere risiko som ledd i sin interne styring, jf. økonomiregelverket og hovedinstruksen. Arbeid med strategiplaner, ressursdisponering og større utviklingstiltak i etaten skal alltid bygge på risikovurderinger.

Departementet ber etaten legge fram en overordnet vurdering av risiko knyttet til:

- Måloppnåelse
- Effektiv bruk av ressurser
- Pålitelig rapportering
- Etterlevelse av lover og regler

Der hvor risiko vurderes som høy eller kritisk, skal grunnlaget for vurderingen utdypes. Det skal benyttes systematiske metoder for å beskrive sannsynlighet og konsekvens i de enkelte risikovurderingene. Dette er viktig for å kunne avstemme risikotoleranse mellom departement og etat. Videre skal årsaken til risikoen identifiseres og risikoreducerende tiltak beskrives.

I tillegg bes etaten å kommentere dersom det er kjennskap til fremtidige hendelser i påfølgende år som kan påvirke de enkelte risikovurderingene.

Status økonomi og ev. innspill til omdisponeringer og tilleggsbevilgninger høstsesjon 2017

Departementet ber etaten legge fram en statusrapport om budsjettsituasjonen per 31. august og per 30. april. Rapportene skal være basert på statsregnskapet. I rapporten skal det for hver kap./post gå fram:

- Disponibelt beløp (saldert budsjett, endringer i bevilgning gjennom året, refusjoner/merinntekter).
- Regnskapsført i statsregnskapet per 31. august/30. april.
- Prognose for hele året.
- Kommentarer til eventuelle vesentlige avvik mellom disponibelt beløp og regnskapsført.

Rapporten per 31. august skal også omfatte eventuelle innspill til omdisponeringer og tilleggsbevilgninger som bør fremmes i høstsesjonen. Krav til eventuelle innspill følger av punkt ovenfor om eventuelle innspill til omdisponeringer og tilleggsbevilgninger i vårsesjonen.

Innspill til store satsinger 2019

Som et ledd i departementets arbeid med innspill til regjeringens første budsjettkonferanse, ber departementet om eventuelle innspill til større satsinger. Departementet ber om at eventuelle innspill inneholder følgende informasjon:

Oppsummering

- Kort oppsummering av satsingsforslaget, 2-5 linjer og maks 1/2 side.
- Tiltakets formål og varighet.
- Utgifter i 2019 og hvert av de påfølgende tre år, med en oversiktlig framstilling av de økonomiske og administrative konsekvensene av tiltaket.
 - Kapittel og post på NFDs område
 - Eventuell merverdiavgift som påløper (posteres på FINs kap/post)
 - Evt. andre kapitler og poster som blir påvirket.

Tilleggsopplysninger

Alle satsingsforslag skal inneholde kortfattede svar på de seks spørsmålene i kapittel 2-1 i utredningsinstruksen:

1. *Hva er problemet, og hva vil vi oppnå?*
2. *Hvilke tiltak er relevante?*
3. *Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?*
4. *Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?*
5. *Hvilke tiltak anbefales, og hvorfor?*
6. *Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?*

DFØ har utarbeidet en veileder om hvordan disse spørsmålene kan besvares. For forslag som ventes å ha vesentlige nytte- eller kostnadsvirkninger skal det også utarbeides en samfunnsøkonomisk analyse. Det skal utarbeides gevinstoversikt, der det er relevant for forslaget. En gevinstoversikt skal gi oversikt over sentrale, potensielle gevinster av et prosjekt og sentrale forutsetninger for at disse gevinstene skal kunne realiseres. Dette kan bygge videre på svarene på spørsmål 4 og 6. Ved behov skal tilleggsopplysningene også omfatte gjennomført/planlagt utredningsprosess bak forslaget, inkl. kontakt med berørte parter.

VEDLEGG 3: FULLMAKTER 2017

Fullmakter i henhold til bevilgningsreglementet

Bevilgningsreglementet har bestemmelser om unntak fra de hovedprinsipper som reglementet ellers er basert på. Vilkår for bruk av unntaksbestemmelsene er redegjort for i Finansdepartementets rundskriv R-110, sist oppdatert 25.11.2013. Det vises også til veileder for statlig budsjettarbeid utgitt av Finansdepartementet (R-0634 B), som forklarer budsjettfullmaktene nærmere.

Nærings- og fiskeridepartementet delegerer med dette følgende fullmakter til Havforskningsinstituttet for 2017, med de utdypende vilkår som er fastsatt i rundskriv R-110, jf. punktene 2.2 – 2.6:

- Fullmakt til nettobudsjettering ved utskifting av utstyr med inntil 5 prosent av bevilgningen på den aktuelle posten.
- Fullmakt til å inngå leieavtaler og avtaler om kjøp av tjenester ut over budsjettåret, forutsatt at eventuelle avtaler inngås innenfor rammen av [Instruks om håndtering av bygge- og leiesaker i statlig sivil sektor](#), fastsatt 20. januar 2012 og sist endret 29. mai 2015.
- Fullmakt til å overskride investeringsbevilgninger mot tilsvarende innsparing under driftsbevilgninger under samme budsjettkapittel, begrenset til 5 prosent av bevilgningen under post 01.

Departementet tar forbehold om at fullmaktene kan inndras dersom de ikke benyttes i overensstemmelse med kravene i rundskriv 110. Det bes om særskilt rapportering om utnyttelsen av hver enkelt fullmakt i forklaringene til statsregnskapet.

I behandlingen av statsbudsjettet er det vedtatt å gi Kongen fullmakt til å gi bestemmelser om en prøveordning for budsjettårene 2017–2019 med adgang til å overskride driftsbevilgninger med inntil fem prosent til investeringsformål mot tilsvarende innsparing i løpet av de følgende fem budsjettår. Finansdepartementet vil gi nærmere bestemmelser om oppfølging og innhold i prøveordningen gjennom revisjon av rundskriv R-110, som ventes på nyåret 2017.

Administrative fullmakter

- Fullmakt til å yte erstatning for skade eller tap av private eiendeler i forbindelse med tjenesten. Erstatningen må gis i samsvar med retningslinjene i Statens Personallhåndbok, punkt 10.22.
- Nærings- og fiskeridepartementet delegerer fullmakten til å avgjøre dekning av flyt-teutgifter til/fra utlandet i henhold til Statens personallhåndbok punkt 10.6.4.

VEDLEGG 4: REGISTRERINGSSKJEMA FOR TILSTANDSRAPPORTERING – KJØNN OG MANGFOLD

	Eks.	Kjønnsbalanse			Månedslønn	
		Menn %	Kvinner %	Total (N)	Menn Kroner	Kvinner Kroner
Totalt i virksomheten	2016					
	2015					
Toppleidelse (eks. direktør, ass. dir.)	2016					
	2015					
Mellomledelse (eks. avdelingsdirektør)	2016					
	2015					
(eks. sjefingeniør)	2016					
	2015					
(eks senioringeniør)	2016					
	2015					
(eks overingeniør)	2016					
	2015					
(eks. seniorrådgiver)	2016					
	2015					
(eks. rådgiver)	2016					
	2015					
(eks. førstekonsulent)	2016					
	2015					
(eks. konsulent)	2016					
	2015					

	Eksempel	Antall tilsatte	Deltid		Midlertidig ansettelse		Foreldrepermisjon		Legemeldt sykefravær	
			M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
		Total (N)								
Navn på virksomheten	2016									
	2015									